

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU**

DPR-602-01/11-102-1
Zagreb, 27. rujna 2010.

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
dr. sc. Radovan Fuchs, ministar
Donje Svetice 38, 10 000 Zagreb**

**Predmet: Zaštita prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama u
školskoj godini 2011./2012., preporuke, prijedlozi i stajališta**

Poštovani,

Radi što bolje implementacije Konvencije o pravima djeteta, držimo važnim podsjetiti na neke od naših preporuka, prijedloga i stajališta u području obrazovanja koje smo Vam u prethodnom razdoblju uputili i o kojima smo izvijestili Hrvatski sabor u Izvješću o radu Pravobranitelja za djecu za 2010. godinu (www.dijete.hr). Ljubazno molimo da ih u okviru svojeg djelokruga s pažnjom razmotrite i poduzmete aktivnosti za njihovo ostvarivanje. Ujedno Vas molimo da s našim preporukama, prijedlozima i stajalištima upoznate i odgojno obrazovne ustanove.

Briga za dobrobit djece mora biti trajna, kvalitetna i učinkovita i ne smije ovisiti o aktualnim gospodarskim ili političkim promjenama. Konvencija o pravima djeteta nalaže kako u svim akcijama koje se odnose na djecu, bilo da ih poduzimaju javne ili privatne ustanove, najbolji interes djeteta mora imati prednost. Vođeni navedenim načelom Konvencije upućujemo na potrebu uvažavanja sposobnosti i potreba svakog pojedinog djeteta u svim aktivnostima odgoja i obrazovanja.

Prevenција nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama

Uočava se još uvijek nepravovremeno prepoznavanje problema nasilja među djecom i nad djecom, kao i toleriranje fizičkog kažnjavanja djece te verbalnog i psihičkog nasilja. Na nasilje među djecom u školi sve se češće vezuje i nasilje putem mobitela i interneta, što dodatno intenzivira probleme. Kako cyberbullying sadržava gotovo sve oblike nasilja u takvim situacijama potrebno je postupati kao i u drugim slučajevima nasilja, sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*. Djeca i roditelji nisu upoznati s mjerama koje su škola i druge službe dužne poduzeti u slučaju nasilja, kao ni s načinima zaštite djece. Stoga preporučujemo da se na početku svake školske godine u okviru redovnih roditeljskih sastanaka, roditeljima podijeli tekst *Protokola* i objasne im se razlozi njegovog donošenja te aktivnosti koje će zajednički provoditi roditelji, učenici i odgojno-

obrazovni radnici u slučaju pojave nasilja među djecom. Roditelje, a posebno djecu, ne doživljava se uvijek kao partnere koji bitno mogu pridonijeti borbi protiv nasilja. Zato valja educirati radnike škole o načinima i poticanju dječje participacije. Često izostaje i nužna suradnja s centrima za socijalnu skrb, policijom i zdravstvenim službama. Rješavanje složenih problema u pojedinim situacijama otežano je i iznošenjem pojedinosti slučaja u medijima i senzacionalističkim pristupom problematici nasilja. Prevencija nasilja u odgojno obrazovnim ustanovama ne provodi se sustavno. Ima prepoznatih i provjerenih programa, poput UNICEF-ovog *Za sigurno i poticajno okruženje u školama* i drugih, koji na sustavan način pristupaju prevenciji nasilja u školi te valja sagledati mogućnosti implementacije takvih programa na nacionalnoj razini.

Slučajevi grubih oblika nasilja i nemoć škole u rješavanju upućuju i na potrebu dodatne edukacije, osnaživanja i supervizije radnika škole.

Prava djece s poremećajima u ponašanju

Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. školu apostrofira kao središnju instituciju i nositelja suradnje u sklopu preventivnih aktivnosti u lokalnoj zajednici. Stoga se djeci s problemima u ponašanju i njihovim posebnim potrebama u školi mora posvetiti posebna pozornost. Da bi škola mogla odgovoriti ovim zahtjevima, nastavnici i stručni suradnici moraju biti dodatno educirani te surađivati s drugim resorima koji se također bave zaštitom prava i interesa ove djece. Potrebno je i zaposliti veći broj stručnjaka – stručnih suradnika, jer se osjeća njihov manjak u školama kada je u pitanju postupanje prema djeci s problemima u ponašanju. Ovoj problematici u školi je potreban sustavniji stručni i znanstveni pristup, budući da još uvijek nije jasno definirana pojava, načini intervencije te evaluacija. Postoje problemi i u provođenju pedagoške mjere odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka, zbog čega se ova dobro zamišljena intervencija pokazala kompliciranom za primjenu, neučinkovitom i neusklađenom s potrebama svakog pojedinog djeteta te ju treba preispitati i unaprijediti.

Prava djece s teškoćama u razvoju

Neupitno je pravo djece s teškoćama u razvoju da imaju pristup uključujućem, kvalitetnom i besplatnom osnovnom i srednjem obrazovanju, na ravnopravnoj osnovi s drugima, u zajednicama u kojima žive te da imaju pravo na razumnu prilagodbu individualnim potrebama.

Trenutačno, neregulirano područje odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju, neujednačenost i nesklad podzakonskih propisa sa Zakonom koji je u primjeni, dovodi do stvaranja neujednačene pa i diskriminirajuće prakse. Neinformiranost i nepostojanje jasnih kriterija za ostvarivanje nekog prava zbunjuje i dovodi u zabludu ponajprije roditelje djece s teškoćama u razvoju, no i djelatnici škola otežano rade u takvim nejasnim okvirima. Stoga se nedonošenjem novog Pravilnika o odgoju i obrazovanju te primjerenoj potpori učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi, već nekoliko godina sustavno krše prava djece, a donošenje tog pravilnika mora biti prioritet MZOŠ-a.

Isto tako, imajući u vidu trenutno organizacijsko stanje u nadležnom ministarstvu, moramo naglasiti da je zabrinjavajuće da se području obrazovanja djece s teškoćama u razvoju pridaje toliko malo pažnje u smislu osiguravanja dovoljnog broja primjerenih stručnih kapaciteta, odnosno kvalificiranih djelatnika koji poznaju ovo područje i u stanju su promišljati politike i zakonodavna rješenja koja će biti u skladu s postojećim međunarodnim spoznajama, trendovima i obvezama Republike Hrvatske te koji će kompetentno i na vrijeme rješavati probleme s kojima se djeca, roditelji i djelatnici u sustavu svakodnevno susreću.

Prava djece pripadnika nacionalnih manjina

Promicanje i poštovanje koncepta manjinskih prava u kontekstu multikulturalnosti zadaća je cijelog društva, a posebice odgojno-obrazovnog sustava koji svoju ulogu i moć mora usmjeriti

poštovanju načela tolerancije, jednakosti i nediskriminacije te prihvaćanja različitosti u svakodnevnom radu s učenicima. Pitanje obrazovanja djece pripadnika romske nacionalne manjine i dalje ostaje izazov za sustav. Prevencija segregacije romske djece u zasebne razrede zbog nepoznavanja hrvatskog jezika moguća je pravovremenom organizacijom i dosljednim provođenjem prethodnih dvogodišnjih predškolskih programa, uz pojačan rad u produženom boravku i slobodnim aktivnostima te intenzivnom suradnjom s roditeljima i zajednicama. Nužno je unaprijediti kvalitetu nastave za pripadnike romske nacionalne manjine, ali i povećati kontrolu i odgovornost škola za kvalitetu provedbe programa. Nužno je i djelatnike dodatno motivirati te adekvatno stručno i materijalno vrednovati. Radi bolje provedbe zacrtanih planova, potrebno je jasno alociranje sredstava, ali i odgovornosti te uključivanje u provedbu svih relevantnih stručnih institucija (npr. učiteljskih fakulteta, AZOO itd).

Prava darovite djece

Valja podsjetiti na obvezu škole u uočavanju, praćenju i poticanju darovitih učenika, kao i u osiguravanju završavanja škole u kraćem vremenu od propisanog, ukoliko se učenik ističe znanjem i sposobnostima. Škola je dužna osigurati dodatnu nastavu za darovite učenike, ako to oni i roditelji zahtijevaju ili ako je procjena škole da je to u najboljem interesu djeteta. Posebno preporučamo školama da vode računa o opterećenosti darovitih učenika, koji su često uključeni u više slobodnih aktivnosti i sudjeluju na natjecanjima iz nekoliko nastavnih predmeta.

Pravo djeteta na dodatnu i dopunsku nastavu

Za učenike kojima je potrebna pomoć u učenju škola je dužna organizirati dopunsku nastavu. Učenik ima pravo na savjet i pomoć u rješavanju problema, neovisno o tome je li zahtjev za dopunskom nastavom postavljen od strane učenika, roditelja ili učitelja, a škola mu je dužna organizirati dopunsku nastavu. Posebnu pomoć škole su dužne pružiti djeci koja imaju pravo na školovanje u Republici Hrvatskoj, a ne znaju ili nedostavno poznaju hrvatski jezik. I roditelji i djeca upozoravaju na to da se u brojnim školama ne provode dopunska i dodatna nastava (Nacionalno vijeće učenika također predlaže da se osigura obvezno provođenje tih oblika nastave, kao institucionalne podrške učenicima, držeći da bi to smanjilo potrebu za instrukcijama i dodatnom podukom, koje financijski znatno opterećuju roditelje).

Pravo djeteta na pomoć stručnih suradnika

Pružanje pravovremene stručne pomoći u životu svakog djeteta osobito je važno, pri čemu važnu ulogu imaju stručni suradnici u školama. U manjim mjestima i na otocima oni su jedina dostupna stručna pomoć djeci, ali mnoge škole ih nemaju. Stoga ponavljamo preporuku ministarstvu da s posebnom pažnjom razmotri mogućnost zapošljavanja stručnih suradnika u otočnim školama ili organiziranja mobilnog tima za potrebe djece na otocima.

Rasterećenje učenika

Jedan dio prijava roditelja pravobraniteljici odnosio se na preteške i preobimne nastavne sadržaje kao i preteške učeničke torbe. Stoga, preporučamo učiteljima da primjenom različitih metoda rada te sadržajnim povezivanjem i korelacijom nastavnih predmeta, rasterete učenike koliko je u njihovoj moći. Školama preporučamo da djeci omoguće da udžbenike i školski pribor ostave u prostorijama škole, a ministarstvu da, prilikom donošenja novog Udžbeničkog standarda, kojim će se definirati tehnički zahtjevi i standardi za izradu udžbenika i dopunskih nastavnih sredstava, svakako vodi računa o nužnosti smanjenja težine školskih torbi.

Pedagoške mjere i ocjenjivanje učenika

Nejasni kriteriji izricanja pedagoških mjera i ocjena vladanja te proces praćenja i ocjenjivanja učenika i dalje izazivaju teškoće i sukobe između djece, roditelja i škole. Uočeno je i da roditelji nisu upoznati s pravom na žalbu. Preporučamo školama da učenike i roditelje na

početku školske godine upoznaju s kriterijima ocjenjivanja te zakonskom procedurom u slučaju nezadovoljstva učenika ocjenom ili pedagoškom mjerom.

Zaštita privatnosti djece

U školama je nužno štiti privatnost i intimu učenika, profesionalno postupati s podacima koji su tajni i koji bi trebali biti zaštićeni od neovlaštenog pristupa. Nerijetki su slučajevi odavanja podataka o osobnom ili obiteljskom životu djeteta unutar škola te različiti načini kršenja prava na privatnost. Propusti su uočeni u komunikaciji škola s medijima, prikupljanju podataka o djeci, uvođenju video nadzora, fotografiranju djece, stavljanju podataka na web stranice škole. Kako bi se zaštitilo privatnost djece i izbjeglo sukobe s roditeljima, poželjno je da početkom svake školske godine predstavnici škole razgovaraju s roditeljima i zatraže njihovo dopuštenje za eventualno korištenje podataka o djeci, snimanje i objavljivanje fotografija i snimki djece u školskim aktivnostima. Radi odgovarajuće zaštite privatnosti djece, nužna je edukacija odgojno-obrazovnih djelatnika, kao i konzultiranje s Agencijom za zaštitu osobnih podataka.

Smjernice za izradu školskih web stranica

U suradnji s Agencijom za zaštitu osobnih podataka nužno je izraditi smjernice za izradu web stranica škola. Na školskim web stranicama potrebno je osigurati i zaštitu privatnosti djece, ali ostvarivanje prava na informaciju, obrazovanje, sudjelovanje i izražavanje vlastitog mišljenja. Pri kreiranju web stranica važno je voditi računa da one budu jednako dostupne svojoj djeci u školi, uz istodobno ograničenje pristupa izvanjskim korisnicima, a u njihovu izradu poželjno je uključiti sve subjekte odgojno-obrazovne ustanove, a posebno djecu, uvažavajući njihove razvojne sposobnosti.

Pravo na sigurnost

Različite su situacije u školama u kojima je ugrožena sigurnost djece, zato škole, u suradnji s roditeljima, tijelima lokalne zajednice i centrom za socijalnu skrb, trebaju osigurati svu djecu od posljedica nesretnog slučaja u školi.

Radnici škole obvezni su prijaviti nadležnim službama (policiji, centru za socijalnu skrb, zdravstvenoj ustanovi ili službi) ozbiljno ugrožavanje sigurnosti učenika.

Zadaća osnivača i ravnatelja škole je voditi računa o sigurnosti školskih i drugih autobusa u kojima se prevoze djeca. O svim uočenim problemima (korištenju neregistriranih i tehnički neispravnih autobusa, angažiranju umirovljenih vozača, neprimjerenom ponašanju vozača), ravnatelj je dužan izvijestiti osnivača, policiju i Upravu prometne inspekcije Ministarstva mora, prometa i infrastrukture. Ako se utvrde nepravilnosti, osnivač mora otkazati ugovor s prijevoznikom, radi zaštite prava i interesa djece. Preporučamo da se u svim ugovorima koje osnivači odgojno-obrazovnih ustanova i drugi subjekti sklapaju s prijevoznicima radi prijevoza djece, unaprijed propišu obvezujuće smjernice kojima se štiti dobrobit djece.

Potaknuti nesrećama na školskim igralištima i dvoranama, preporučamo školama da ulože pojačan oprez i brinu o stabilnosti i sigurnosti postavljenih sprava, ali i da zahtijevaju od svojih osnivača – općina, gradova i županija punu podršku u brizi o stabilnosti i sigurnosti sprava i opreme koja se nalazi u prostoru škole ili na školskim igralištima, što je njihova zakonska obveza.

Pravo djeteta na informaciju

Dijete ima pravo biti obaviješteno o svim pitanjima koja se na njega odnose, treba pravovremeno biti upoznato sa svojim pravima, obvezama i odgovornostima, s pedagoškim mjerama, kriterijima ocjenjivanja i ocjenom te s mogućnostima i načinima dobivanja pomoći u određenim situacijama. Dijete treba informirati i o Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima te Pravilniku o načinima, postupcima i elementima vrednovanja u osnovnoj i srednjoj školi.

Pravo djeteta na sudjelovanje

Učenike u školama treba, ovisno o njihovoj razvojnoj dobi i zrelosti, prihvatiti kao partnere u kreiranju i realizaciji plana i programa škole te u donošenju važnih odluka koje ih se tiču. Oni imaju pravo aktivno participirati u školskom životu putem Vijeća učenika, o čemu ih treba poučiti, a odluke Vijeća učenika u školi treba ozbiljno razmotriti. Budući da Vijeće učenika u mnogim školama postoji tek „na papiru“, ministarstvo treba posvetiti posebnu pažnju ovom području te u suradnji sa školama jasnije definirati ulogu i zadaće vijeća te način biranja učenika u vijeće i izraditi smjernice za djelovanje. Važno je djeci pružiti priliku da sudjeluju i u kreiranju i osmišljavanju slobodnih aktivnosti, prema njihovim potrebama i afinitetima te omogućiti uključivanje djece s teškoćama u razvoju.

Zaštita djeteta u izvanrednim situacijama

U školama se mogu dogoditi nepredvidljive i izvanredne situacije, poput sukoba roditelja u školi, provođenja ovrhe nad djetetom, prirodnih katastrofa kao što su poplava, potres, ili orkansko nevrijeme, do talačkih situacija, upotrebe oružja i drugih teških okolnosti koje zahtijevaju od radnika škole ulaganje iznimnih napora kako bi ponajprije zaštitili djecu. Postojanje *Protokola o postupanju u izvanrednim situacijama*, s jasno definiranim ulogama i obvezama djelatnika škole, olakšalo bi rješavanje takvih situacija, a utvrđene procedure postupanja trebale bi biti dostupne i poznate učenicima, roditeljima i stručnoj javnosti.

U vezi s time potrebno je educiranje djece za zaštitu i spašavanje u kriznim situacijama. Pripreme li se djeca unaprijed za takvu mogućnost, bit će manje šokirana ako se ona doista dogodi, moći će reagirati, znati će što treba i što ne treba činiti, kako se ponašati, kome se obratiti i od koga tražiti pomoć. Stoga preporučamo ministarstvu da potakne škole na educiranje djece za zaštitu i spašavanje.

Zaštita prava učenika strukovnih škola

Na početku školske godine nužno je informirati roditelje i učenike o pravima učenika u dijelu ostvarivanja praktične nastave i vježbi, kao i o instrumentima zaštite učenika. Također, nužno je da škole, u skladu sa Zakonom o strukovnom obrazovanju i Pravilnikom o načinu organiziranja i izvođenju nastave u strukovnim školama prate rad učenika kod poslodavaca te da pravovremeno zaštite prava učenika.

U cilju potpunije zaštite učenika, potrebno je dopuniti Zakon o strukovnom obrazovanju prekršajnim, odnosno kaznenim odredbama za kršenje zakonskih odredbi od strane poslodavaca koji primaju učenike na stručnu praksu, kao i jasnijim odredbama o nadzoru i nadležnosti za provedbu inspekcijskog nadzora nad poslodavcima u segmentu zaštite prava učenika.

Nastava vjeronauka

Zbog problema u organiziranju nastave vjeronauka, ponavljamo prošlogodišnju preporuku da se nastava svih izbornih predmeta, pa tako i vjeronauka, odvija, u pravilu, prvi i posljednji sat po rasporedu ili u suprotnoj smjeni, kako bi se osiguralo da djeca koja ne pohađaju izbornu nastavu za to vrijeme ne budu bez nadzora izvan škole ili u neprimjerenim školskim prostorijama. Ukoliko iznimno nije moguće organizirati nastavu tako da vjeronauk ne bude u sredini rasporeda, nužno je osigurati sigurnost i zaštitu ostale djece i organizaciju njihova „slobodnog“ sata na način da ga provode pod nadzorom, organizirano i što kvalitetnije.

U pogledu traženja suglasnosti roditelja da „dijete - ako želi-povremeno – bude u učionici za vrijeme sata vjeronauka“, postoji bojazan da bi takva praksa škola mogla postati pravilo u cilju opravdavanja nedostatka primjerenih organizacijskih i prostornih uvjeta za skrb i zaštitu djece. U slučajevima kada djeca borave u učionici za vrijeme sata vjeronauka kojeg nisu

izabrali kao izborni predmet i time se zapravo izjasnili da ne žele pohađati nastavu vjeronauka u školi, dovodi se u pitanje ostvarivanje prava djece na slobodan izbor izbornih predmeta, a time i pravo na obrazovanje u jednakim uvjetima.

Suradnja školskih ustanova s drugim institucijama

Školske ustanove obvezne su surađivati u ostvarivanju odgojno obrazovne djelatnosti i zaštite prava učenika sa svim službama u zajednici. O svakom kršenju prava djeteta škola je dužna pismeno obavijestiti nadležne službe socijalne skrbi, policije, zdravstvene ustanove i od njih zatražiti pomoć.

Obrazovanje o ljudskim dječjim pravima te obilježavanje Dana Konvencije o pravima djeteta

Informiranje i obrazovanje djece i mladih o ljudskim dječjim pravima nužno je za njihovo potpuno razumijevanje, poštovanje i implementaciju. Kako je uloga škole u obrazovanju djece o ovom području nezamjenjiva, preporučamo da učitelji unutar kurikuluma osmisle načine i aktivnosti kroz koje će djecu informirati i poučavati o dječjim/ljudskim pravima te obilježiti 20. studenoga Dan Konvencije o pravima djeteta. Dužnost je učitelja pri tome poticati djecu na razvoj odgovornosti za sebe i za druge.

***

Akcijski plan Mreže mladih savjetnika (MMS) pravobraniteljice za djecu

Na Godišnjem sastanku Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS), održanom u Valbandonu od 9. do 11. rujna 2011., djeca su izradila svoj Akcijski plan, odabравši četiri ključna problema kojima bi se nadležna tijela i pravobraniteljica za djecu trebali baviti u sljedećoj godini. Stoga i njihove prijedloge pridružujemo našim preporukama.

MMS predlaže:

1. Poboљšati kvalitetu nastave Tjelesne i zdravstvene kulture, koja često nije primjerena sposobnostima, a ni interesima učenika pa ju mnogi izbjegavaju. Djeca upozoravaju da se forsiranjem tjelovježbe, zanemaruje stvarna svrha tog predmeta koji treba biti usmjeren razvijanju zdravih životnih navika, kao što su redovito kretanje, zdrava prehrana, zdrav odnos prema vlastitom tijelu itd. Potrebno je osigurati svakoj školi prikladno opremljenu sportsku dvoranu i igrališta, educirati i potaknuti profesore za kvalitetniju nastavu te educirati i učenike i roditelje o važnosti TZK.
2. U sklopu programa prevencije nasilja treba posvetiti veću pažnju problemu nasilja u adolescentskim vezama. Ponižavanje, vrijeđanje, fizičko nasilje među partnerima i prisiljavanje na seks, nisu rijetkost u vezama mladih, ali oni često ne prepoznaju da je pritom riječ o nasilju. Ni roditelji nisu svjesni tog problema, stoga je nužna edukacija i osvještavanje u školi i u društvu, javne kampanje te osiguravanje stručne pomoći žrtvama.
3. Potrebno je u škole uvesti zdravstveni odgoj koji podrazumijeva sustavno obrazovanje o higijeni, ovisnostima, zdravom načinu života i spolnom odgoju. U ovom području odrasli ignoriraju potrebe djece i vode se svojim svjetonazorima, a posebno je opasno to što djeca misle da o tome već dovoljno znaju, oslanjajući se uglavnom na informacije s interneta.
4. Kako bi se suzbilo cyberbullying i djecu zaštitilo od nasilja putem interneta, nužno je u nastavu informatike uključiti obvezne sadržaje o načinima zaštite osobnih podataka i zaštite od nasilja na internetu, kako bi se učenici naučili koristiti alatima za zaštitu i znali koje konkretne korake trebaju poduzeti - kako blokirati sadržaje, kome prijaviti zloupotrebe i zlostavljanje - o čemu ih zasad nitko ne uči u školi.

***

Ljubazno molimo da nas, sukladno čl.10 Zakona o pravobranitelju za djecu (NN 96/03) izvijestite o Vašim postupanjima glede dostavljenih preporuka.

Sa željom za još uspješnijom suradnjom u pojedinim područjima zaštite i ostvarivanja prava djece, srdačno Vas pozdravljamo.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU
Mila Jelavić, dipl. iur.

Dostaviti:

Prof.dr.sc. Dijana Vican, državna tajnica MZOŠ
Gospodin Želimir Janjić, državni tajnik, MZOŠ